

BİR FİLİZ VARDI

Orhan Kemal

Öykü Silivri apartmanında yaşayan henüz 16 yaşında olan Filiz'in bir kitapçıda iş bulma öyküsü ile başlayan roman çalışma hayatında kadın olarak var olmanın zorluğunu dile getirir. Filiz'in annesi de evin geçimine destek olmak için gittiği iş yerinde Ustasının fiziksel temaslarına tepki gösteremez. Yaşlı ve evli patron Maşa tarafından arzu edilen Filiz, ailesinin ısrarlarına rağmen onunla evlenmek, ikinci karısı olmak istemez. Kazandığı paralarla dilediği gibi gezmek, giyinmek isteyen Filiz, kız kardeşine de bir şeyler alarak çalışmakta gönlü olmasını istemez ve taksitçilere borçlanır. Görüştüğü erkekler tarafından arzu edilen ve cinsel olarak kullanılmak isteyen Filiz, aradığı aşkı bulana dek hepsine karşı çıkar. Hayatının türlü yerlerinde aklına çocukken Atom abisi ile yaptıkları, onun koruyuculuğu gelen Filiz sık sık bu ismi anar. Bir şekilde Maşa'yı kontrol etmeyi başaran Filiz, iş yerinde bulunan avukat kâtabi sayesinde romancı ile tanışır. Romancı Filiz'den her ne kadar hoşlansa da aralarında belli bir düzey dışında ilişki yaşanmaz. Maşa'dan kaçmak isteyen Filiz'e daha düşük maaşla sendikada iş bulan Romancı sayesinde Filiz yeni bir hayata başlar. Orada kendisi ile ilgilenmeyen, tersleyen işinin başında olan bir sendika işçisine âşık olur. Daktilo kurslarına giderek kendini geliştirmeye çalışırken ailesi tarafından iş değiştirdiği ve Maşa ile evlenmediği için yapılan baskılara dayanamayan Filiz intihar edince hastaneye kendisini görmeye gelen sendika işçisi ile birbirlerine sevdiklerini itiraf etmeleri sonucu mutlu olurlar.

Tema

Yoksulluk Maddi sıkıntılar nedeni ile insanları sürükleyen yaşantının ahlaki değerlerin önüne geçebileceğini gösteren romanın teması "yoksulluk" ile bütünleşirken, kişinin yaşadığı çevrenin baskılarından kurtulmasının yine kendisi ile sağlanacağı gösterilir.

Roman, her ne kadar çevresinde gördüğü kızlar gibi olmak istemese bile anne ve babasının tutumunun da etkisi ile kendini olduğundan farklı bir hayatın içinde bulan Filiz için her şeye rağmen erkeklerin fiziksel olarak kendisini kullanmak istemesine karşı çıkışını ve çalışan kadın olarak ezilmeye direnişini yansıtır.

Kişiler

Filiz Çocukluk günlerinin ve Atom abisinin özleminden kurtulamayan 16 yaşındaki Filiz ailesinin geçim derdine yardımcı olmak adına gazetede bulunduğu kitapçılık işine gider. Bilgisine olmasa da güzelliğine güvenen Filiz, kendisine yılan veya elde etme amacı güden erkeklerle yüz vermez. Kibirli ve mağrur bir karakterdir. Kardeşi Nur'a düşkün olmasının yanında onun da çalışmasına onay vermez. Hem ailesine hem de patronuna karşı takındığı asi tutum sayesinde çevresini idare etmeyi ve yanlış bir tercihe sürüklenmemeyi başarır. Gerektiğinde kavgacı ve hakkını savunan inat tarafı sayesinde takıldığı tüm engelleri aşmayı başarır. Azimli ve mücadeleci biri olan Filiz, her ne kadar baskılara dayanamayıp intihar etse de yine sonunda açsözlülüğü ile sevdiği adama ulaşmayı başarır.

Romancı Değerlerine bağlı, yazmayı ve üretmeyi seven biri olan Romancı, Filiz ile tanıştıktan sonra onun hayatında yeni ufuklar açmayı başarır. Filiz'in karakalem resimlerini çizen Ressamın sayesinde Romancı, Filiz ile tanışma fırsatı bulur. Romanlarını armağan ederek Filiz ile bir yakınlık kurmaya çalışan Romancı, düşünceli ve ilgili bir adamdır. Yaşça Filizden büyük olmasından ötürü beğenilmeyeceğini düşünerek Filiz ile ileri gidecek bir ilişki tasarlamaz. Özgürlüğe, sosyalizme ve emeğe önem gösteren biri olan Romancının hayat görüşü karamsarlığı ve umutsuzluğunun kendini yönetmesine izin vermesi ile oluşur.

Patron Maşa Kitap deposuna eleman almak için gazeteye ilan veren Maşa, yaşını başını almış evli bir adamdır. Filiz'i beğenip işe aldıktan sonra ona dokunmak ona sahip olmak adına zaman kollayan, bazen zorla kıstırmaya çalışan Maşa her defasında Filiz'den olumsuz dönüş aldığı içi çareyi kıza para yedirmekte bulur. Evine kadar gidip ailesi ile tanışan Maşa, Filiz'in babası ile dost olarak aileye girmeyi hedefleyen kurnaz bir adamdır. Filiz'in babasına kızı vermesi şartıyla ona kahvehane açacağını söyleyen Maşa, inatçı ve ısrarcı biridir. Filiz'i diğer adamlardan kıskandığı için çok ortada dolanmasını istemez. Zenginliğine güvenerek hayatında istediği her şeye sahip olabileceğini düşünen düşüncesiz Maşa, Filiz'e sahip olma hayallerinde başarısız olur.

Atom Filiz ile çocukluğu boyunca yanında olan, ona akıl veren öğütler veren bir abidir. Atom esasında bir abiden ziyade çocukluk aşkı gibi Filiz'in hayatında bir dönüm noktası olur. Sadece Filiz'in anlattıklarından öğrenilen Atom, koruyan, gezdiren, huzur veren biridir. Birlikte sinemaya giderler, gezerler.

Sendikalı Dokumacı Filiz'in Romancı vasıtası ile gittiği iş yerinde tanıştığı Dokumacı tam hayallerindeki gibi biridir. Kendi halinde, utangaç, çekingen biri olan dokumacı başta Filiz'e yüz vermez ve resmi davranır. Filiz'in onun dediklerine uyması ile ne kadar başaracağını göstermesi sonucunda adamın ona bakışı değişir. Maşa'nın kıza zorluk çıkartmasından dolayı Filiz'i korur, destek çıkar. Hırslı ve başarılı biridir. Ortaokulu bile açıktan bitirmiş olması yetmez açıktan liseyi de bitirip makine öğrenimine uzmanlaşmak ister. Filiz'e açılması kızın intiharından sonra olur.

Anne Ev hayatı için kendini feda etmekten çekinmeyen annenin paraya düşkünlüğü bulunur. Kocasına para getirmek için işe giren anne, kendisine gelen tacizlere dâhini çitini çıkartmadan çalışmaya devam eder. Kızlarının babalarının dediklerine uymaları konusunda sürekli uyarır ve endişelenir. Para için kızına yanlış akıllar verir.

Baba Filiz'in özendiği baba portresinin dışında bir baba olarak maddi durumunun yetersiz olması paraya düşkünlüğünü artırır. Evde boş durmalarındansa çalışıp eve para getirmelerinin daha uygun olduğunu düşünen baba bencil bir adamdır. Kızını istemediği halde kendi çıkarları uğruna Maşa ile evlendirmek ister.

Nur Filiz'den iki yaş küçük olan Nur, evde oturmaktadır. Güzel bir kız olan Nur, ablasının maaşı ile ilgili hayaller kurarak mutlu olur. Güzel giyimli kadınlara özenir, topuklu ayakkabı giymek ister. Mavi gözlü üniversiteli bir gence âşık olan Nur, her fırsatta onu anlatır. Konuşkan ve sıcak bir kızdır.

Necla Filiz ile aynı yerde çalışan Necla, hususi bir arabaya sahip müteahhitin yanında çalışır. Adama sekreterlikten çok kadınlık yapan Necla, patronunu kıskanmakta ve onun karısı olmak için uğraşmaktadır. Filiz'i kıskandığı için ona tam olarak açık sözlü bir şekilde açılır. Aldığı pahalı şeylerle çevresini ezmeye çalışan Necla, uyumsuz ve mantıksız bir kızdır.

ANA KARAKTERLER

Filiz (Açık)

Karakter Çocukluk günlerinin ve Atom abisinin özleminden kurtulamayan 16 yaşındaki Filiz ailesinin geçim derdine yardımcı olmak adına gazetede bulduğu kitapçılık işine gider. Bilgisine olmasa da güzelliğine güvenen Filiz, kendisine yılanan veya elde etme amacı güden erkeklere yüz vermez. Kibirli ve mağrur bir karakterdir. Kardeşi Nur'a düşkün olmasının yanında onun da çalışmasına onay vermez. Hem ailesine hem de patronuna karşı takındığı asi tutum sayesinde çevresini idare etmeyi ve yanlış bir tercihe sürüklenmemeyi başarır. Gerekliğinde kavgacı ve hakkını savunan inat tarafı sayesinde takıldığı tüm engelleri aşmayı başarır. Azimli ve mücadeleci biri olan Filiz, her ne kadar baskılara dayanamayıp intihar etse de yine sonunda açsözlülüğü ile sevdiği adama ulaşmayı başarır.

Aktivite Çocukluğunu Atom ile geçiren Filiz, platonik bir aşk yaşarken aynı zamanda erken olgunlaşma fırsatı da yakalar. Birlikte sinemaya ve sandal gezilerine giderler. Birlikte hayaller kurar ve geleceğe dair planlar yaparlar. Ev işlerinde annesine yardım eder. Çalışmaya başladıktan sonra sinema işlerini kız kardeşi ile yapan Filiz, kitap okumaya ilgilidir. Kazandığı paraları babasına getirir. Başta bir kitapçının deposunda çalıştıktan sonra tacizlerden kurtulmak üzere sendikada daktilo kullanan bir sekreter olarak çalışmaya başlar.

ÖRNEK ANILAR

Kendini Bilen Büyüdükçe evde kendisinden beklenen sorumluluklar içinde boğulan Filiz, hem annesini hem de babasını yanında göremeyince mutsuz olur. Kimseye güveni kalmayan Filiz'in çalışmaya başlayıp para kazanmaktan başka çaresi kalmaz. Ancak para kazanırsa mutlu olacaklarını düşünür: "Annesi ama annesi de Filiz'e dost değil ki. Dost olsa, "Cehennemim dibindeyim. Ne bağırp duruyorsun" demezdi. Yalnız bu mu? Her zaman azarlar, evi ona süpürtür, elinden gelse bulaşıkları bile ona yikatır. Annesi, kardeşleri, babası... Hiç biri dost değil..."

Dikbaşlı\Asi Kendi fikirlerine ve düşüncelerine güvenen Filiz, oldukça dikbaşlı ve asi biridir. Bulduğu işte kendisinden başkalarının odasına gitmemesini söyleyen ve tehdit eden patron Maşa'ya asi gelerek dilediği ile görüşür, dilediği yere gider: "Gidecek gidecek işte, gidecek. Ne diye büyük sözü

dinleyecekmiş? Büyük de kim? Şu kara bıyıklı, pis, maşa yapılı mı? Hah hah haaay... Beyefendiye bak, onun odasına gitme, kurtlara yüz verme. Yani? Bana kal! Pışş.. "Sana kalmayacağım işte, uysal da olmayacağım. Haftalığı arttırmazsan da arttırma!"

Meraklı Filiz'in kendine olan güveni her yere girip çıkabileceği yönünde bir cesaret verirken tanımadığı adamlarla tanışıp onların film stüdyosunu merak etmesi üzerine başına gelenler kendisini de hayret içinde bırakır. Adamların kendisine tacizde bulunmak istemesine karşın Filiz öfkelenir:

"Filiz hiç beklemiyordu. Yırtıcı bir küçük vahşi hayvan öfkesiyle:

- "Ben orospu değilim!"

- "Değilsen ne işin var tanımadığın adamların yanında?"

- "Aldattı beni, kandırdı. Bırakın gideceğim. Ben tokatlanacak insan değilim, anladın mı?" "

Patavatsız Babasının varlığından pek hoşnut olmayan, onu para bekleyen bir işçi çalıştıran müessese gibi gören Filiz işe yeni başladığı sıralarda babasına –it diye seslenir ve karşılığında da öfkeli bir baba tepkisi alır. Ağzından kaçan cümleleri, patavatsızlığını umursamaz: "Kesti, kesti ya, niçin? Yanlış söylüyor işte. Utanılacak birilerinin yanında söylerse ya? Ayıp değil mi? "Her koyun kendi bacağından asılır!" ama ne münasebet? Utanılacak birileri sonra: -"Filiz'in babası ne cahil!" derlerse ya? Ya alay ederlerse onlara çaktırmadan?"

Kıskanç Sık sık kız kardeşini güzellik yönünden kendisi ile mukayese eden Filiz, Nur'un güzelliğini ve fiziğini her ne kadar kıskansa da ona yansıtmaz: " Nur ondan iki yaş küçük ama, ayakları hem büyük, hem de kiloca Filiz'den ağır. Filiz bu yüzden kendini Nur'dan hem çirkin, hem zayıf hem de sevimsiz bulur. Ne zaman yan yana ayna karşısına geçseler, Nur'un bal sarısına çalan yeşil gözleri, gergin derili pespembe yüzü, kirpikleri Filiz'in canını sıkar ama belli etmez. Onun gözleri elâdır, koyu elâ."

Kibirli Görüştüğü her erkeğin kendisinden hoşlanmasına alışan Filiz için bu durum artık normal gelmeye başlar. İstedığı herkesi elde edebileceğini düşünür. Güzelliği söz konusu olduğunda kibirli olan Filiz, prensipte istemiyor görünse de halinden memnundur: "Filiz sevinçten çıldıracaktı: "-Size yakıştıramadım, dedi, size yakıştıramadım dedi. Yani sizin gibi güzel, cici, akli başında bir kıza yakıştıramadım mı demek istedi? Yoksa beni beğeniyor mu? Beğeniyor da belli mi etmiyor? Demek bu bile karşımda dayanamadı? Demek bunu da aldım avucuma?"

Özgür Özgürlüğüne son derece düşkün olan Filiz kısıtlanmaktan hoşlanmaz. Kimi zaman okuduğu kitaplardaki kızlar gibi kaçmayı bile düşünür: " Kaçış, kaçış yolları... Kitaptaki o, onsekizini doldurunca kaçmamış mı? Filiz'de kaçacak. O da bir gün başını alıp gidecek uzaklara. Nereye? Bilmiyor. Ama kaçacak. Mutlaka kaçacak bir gün!"

Mücadeleci Maşa gibi zengin bir adamın kendisini istediğini öğrenen tüm çevresi Filiz'e kurnazlık öğretmeye çalışarak, evli adamı karısından boşandırmaya zorlamasını olmazsa da metres gibi yaşamasını uygun bulur. Fakat Filiz onların düşündüğü gibi bir insan olmamak adına kaderi ile mücadele etmeyi seçer: " Bunalarak arada kalkıyor, depo içinde düşünceli dolaşmağa başlıyordu. Dolaşırken kafasındakiler bir başka biçimde, bir başka sinema filmi gibi aklından geçiyor, kendini yitiriyordu. Demek içinde yaşadığı dünyanın ölçüsü buydu? Saf, samimi, hatta şık gözüküp, karşısındakini aldatacaksın? Değer verilen bütün ölçüleri çıkarın için kullanacak, onları ayaklar altına alacak, bunu gizlemesini bileceksin? Ne çekilmez, ne alçaltıcı şeydi bu?

Günlerden bir gün âdeta isyanla: -Hayır! Diye bağırıldı... Onların isteyeceği insan olmayacağım."

Azimli Kitapçı işinden sonra Maşa yüzünden bulduğu sendikadaki işini çok seven Filiz, aradığı aşkı da bulduğu için daha rahat çalışır, kendini geliştirme fırsatı bulur. Çalıştığı yerde beğendiği işçinin de kendinden hoşlanması için onun gözüne girmek adına daha fazla çalışır. Lakin babası kızı eve kapatır ve Maşa ile evlenip çalışmaması gerektiğini söylemesi üzerine çıldırır ve isyan eder: "Gideceğim, çalışacağım. Çalışmak istiyorum ben. Kafes arkası kızı olmak istemiyorum!"

Romancı (Duygusal)

Karakter Değerlerine bağlı, yazmayı ve üretmeyi seven biri olan Romancı, Filiz ile tanıştıktan sonra onun hayatında yeni ufuklar açmayı başarır. Filiz'in karakalem resimlerini çizen Ressamın sayesinde Romancı, Filiz ile tanışma fırsatı bulur. Romanlarını armağan ederek Filiz ile bir yakınlık kurmaya çalışan Romancı, düşünceli ve ilgili bir adamdır. Yaşça Filizden büyük olmasından ötürü beğenilmeyeceğini düşünerek Filiz ile ileri gidecek bir ilişki tasarlamaz. Özgürlüğe, sosyalizme ve emeğe önem gösteren biri olan Romancının hayat görüşü karamsarlığı ve umutsuzluğunun kendini yönetmesine izin vermesi ile oluşur.

Aktivite Roman yazarak hayatını kazanmaya çalışan yaşça olgun adam Filiz'i tanıdığı gün hep onunla olma arzusu yaşaması an meselesi olur. Zira Filiz'i anlatan bir roman yazma peşindedir. Evinin terasında genellikle içten Romancı'nın çevresi geniştir, sendikacı ve ressam gibi arkadaşları vardır. Filiz ile çikmaya başladıklarında bir müddet her sabah akşam onu evine bırakıp evinden alır.

ÖRNEK ANILAR

Yaratıcı Filiz ile konuşmaya başladıktan sonra onun adına bir roman yazma kararı alan Romancı, Filiz ile her gün vakit geçirmeye onunla hayatı paylaşmaya başlar: "Ben aşık olmaktan çok, kızın dışa dönüklüğü, hayata bağlılığı, heyecanı, canlılığı üzerinde duruyorum. Çünkü bütün bunlar, kaç vakittir üzerinde durduğum bir problemi bana çözdürmeğe yarıyacak gibi!"

Yardımsaver Filiz'in hayatının daha anlamlı ve daha güzel olmasını isteyen Romancı, kızı yardım etmek için güvenilir bir arkadaşının iş yerine gönderir: "Romancı'nın aklından sendikacı bir arkadaş geçti. Bilmem ne sendikası için, okuma-yazma bilen ciddi bir kız aradığını söylemişti."

Umutsuz Filiz ile vakit geçirdikçe ona tutulan Romancı, hiçbir zaman ikisinin yan yana gelebileceğini hayal edemez. Romancı'ya göre erkeğin kadından kat kat yaşlı olup onunla bir şeyler yaşamak istemesi bencillikten başka bir şey değildir: "...Baba Hugo ondört yaşındakinden ne bekliyebilirdi? Hiç. Tatlı bir egoizmden başka ne olabilir bu? Ondört yaş, seksen yaşa eskimiş gençliğin alevi olmuş. Bu da bana... Üzerine basarak yazıyorum bunları. Sabah, öğle, akşam, gene sabah, gene öğlen, gene akşam... Yetmemeğe başladı. İstiyorum ki, her an yan yana olalım. Ama korkuyorum da. Ne için? Ya o istemiyorsa? İstiyorsa da, anası babası, hısım akrabalarının zorlamasıyla bir gün istemeyiverirse? O halde frenleri sıkmalıyım. Fren mi? İnsanda fren mi bırakıyor? Ne freni, ne stop mekanizması..."

Endişeli Filiz'in babasının kulağına giden laflardan sonra kendisi ile görüşmesinin uygun olmadığını açıklamasına oldukça içerleyen Romancı, bir daha onunla olamamanın endişesine düşer: "Dönüyorum. İçimde, içimin fıskıran renkler cümbüşüne hiç tanımadığım birinin çamurlu, pis tekmesi iniyor. Renkler cümbüşüm tuzla buz, bir küskünlük. Ağlamak geliyor içimden. Demek tamam artık. Her şey bitti. Bir daha ne sabah, ne öğle, ne akşam onu beklemeyeceğim."

Patron Maşa (Uyumsuz)

Karakter Kitap deposuna eleman almak için gazeteye ilan veren Maşa, yaşını başını almış evli bir adamdır. Filiz'i beğenip işe aldıktan sonra ona dokunmak ona sahip olmak adına zaman kollayan, bazen zorla kıstırmaya çalışan Maşa her defasında Filiz'den olumsuz dönüş aldığı içi çareyi kızı para yedirmekte bulur. Evine kadar gidip ailesi ile tanışan Maşa, Filiz'in babası ile dost olarak aileye girmeyi hedefleyen kurnaz bir adamdır. Filiz'in babasına kızı vermesi şartıyla ona kahvehane açacağını söyleyen Maşa, inatçı ve ısrarcı biridir. Filiz'i diğer adamlardan kıskandığı için çok ortada dolanmasını istemez. Zenginliğine güvenerek hayatında istediği her şeye sahip olabileceğini düşünen düşüncesiz Maşa, Filiz'e sahip olma hayallerinde başarısız olur.

Aktivite Filiz'in isteği üzerine dükkanı temizler, rafları düzenler. Filiz'i takip eder. Filiz'in babası ile tanıştıktan sonra adamdan ayrılmaz pek çok akşam birlikte içmeye giderler.

ÖRNEK ANILAR

Uyanık Filiz'in istediği parayı ona verdikten sonra kızı takip ederek evini öğrenen Maşa, kızın doğru söyleyip söylemediğini kontrol etmek istemesi ne kadar uyanık olduğu ile paraleldir. Ailesine de saygılı ve iyi görünmek için ilk ziyaretini kısa tutarak başka bir akşama söz alır: " Bereket Maşa, Filiz'in

atmasyonuna uygun biçimde konuşmuş olan annesinin, "Evet kız kardeşimgil gelecek!" dediğini hatırlamıştı. –İnşallah başka akşam demleniriz. Ben de bir yere uğrıyacaktım..."

Şehvetli Filiz'e karşı hayranlığı büyük olan Maşa, ellerinde paketlerle kızın evine gitmeye başlar. İş yerinde Filiz hakkında düşündükleri ve hayal ettiklerinin yanı sıra elini tutarken etkilenmesi de Maşa'nın Filiz için yanıp tutuştuğunu gösterir. Kızı yaşında kızdan etkilenen pedofil Maşa, kendini dizginlemekten yorulur: "Ellerini sırayla sıkıp geçerken, avucunda Filiz'in elinin sıcaklığı. Ah bu küçük, Küçük el, elin sıcaklığı!"

Kıskanç Maşa, Filiz'i işe ilk aldığıında Ressam ile Avukat katibi veya müteahhit ile de görüşmesini istemez. Daha sonra ortaya çıkan Romancı'ya saygı duyan Filiz'i kıskanan Maşa, dayanamaz ve kendisinin niyetinin ne kadar ciddi olduğunu açıklar: "-Romancı? Dedi. O evli değil mi? Onun çoluğu çocuğu yok mu? Hem ne diye utanacakmışım? Karımı boşayıp seni almak istiyorum. Utanılacak ne var bunda?"

Israrcı Filiz'in yanından ayrılması ve kendine başka bir iş bulması üzerine aile ile daha sık görüşmeye başlayan Maşa, Filiz'i bulup ve zorla götürmek isterken sendikadan dokumacı tarafından engellenir: "Daha önce benim yanımda çalışıyordu. Hem sana ne? Ben onların aile dostlarıyım. Babası tekrar benim yanımda çalışmasını istiyor!"